

11. HİTİT MEDENİYETİ

İlk Hitit kralı Hattuşili ile Anadolu'ya yeni bir yönetim sistemi gelmişti. Daha önce yerel krallar ve saraylarında yönetsel hiyerarşik yapılanmayı görüyoruz. Bu konu için en güzel örnek Kültepe Kaniş sarayıdır. Karum çağında saraya bağlı daha güçsüz bölgelerin veya kentlerden söz edilmektedir. Kullanılan ifade ilginçtir: Senin köpeğin, benim köpeğim ! (Mama Kralı mektubu). Güçlü ve ticaret ağına taraf kralın ekonomik ve bölgesel kontrolü elde tutma çabası ön plandadır. Karum çağının son yıllarından itibaren iki Kuşşara kralının merkezi yönetim sağlama ve tek merkezli bir krallığı geçiş çabalarını görüyoruz. I. Hattuşili'ye kadar resim olarak Hitit krallığı kavramını kullanmamakla birlikte Pithana ve Anitta'nın ilk Hitit yayılım sürecini başlattıklarını söyleyebiliriz. Daha sonra II. Labarna ve I. Hattuşili yeni bir sistem ve yönetim yaklaşımı ile Hitit Krallığını kurmuştur. Söz konusu ilk iki yerle kralın merkezi bir yönetim arayışları, kontrolü Anadolu'da geniş bir alanda sağlama çabalarının ardından daha güçlü bir çözüm olarak merkezi devlet yönetimi gelmiştir. I. Hattuşili ile Hitit Kralı ve Hitit Sarayı kavramlarını başlatıyoruz. Hitit kralları Tabarna, kraliçeleri ise Tawananna ünvanını taşırlardı. Tabarna ünvanlı krallar daha sonra "güneşim" ünvanı almışlar, IV. Tuthaliya zamanında ise "evrenin kralı" ünvanı kullanmışlardır. Hitit kralı öldüğünde tanrı olur. Hitit kralı yaşarken tüm ülkenin sahibidir. Tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak ülkeyi idare eder. En büyük rahip, başkomutan, baş yargıçtır. Kralın sözü demirdendir; onu kesen ölür. Gerçekte Hititlerde ölüm cezasına çok sık rastlanmaz ancak dini kurallara yerine getirmeme, krala karşı çıkmanın cezası ölümdür. Kral yönetimde yalnız değildir. Kraliçe devamlı yanında ve söz sahibi olarak da gözükse mutlak egemenlik kralındır.

Sistemde Pankuş isimli bir ihtiyarlar kururlu ya da bir danışma kurulu görüyoruz. Kralın bile bu meclisin önüne çıkarılması yükümlülüğü olmakla beraber bunun ve diğer yetkilerin kullanıldığına dair kanıt yoktur. Bu meclis, Hitit kralı I.Hattuşili ve Telepinu zamanında etkisini yitirmiştir. Eski Hitit çağına ait ve kraldan yapması istenenleri açıklayan bir metin dönemin ideal sosyal devlet anlayışı için önemlidir: “Onların eline ekmek ver; hasta olana yardım et, ona ekmek ve su ver. Sıcaktan bunalmışsa onu serine, soğuktan üşümüşse onu sığağa götür... Aç olana ekmek, (hastaya) merhem, çıplağa giysi ver!”

İlk kral I.Hattuşili ve son kral II.Şuppiluliuma ile beraber 25'in üzerinde Hitit kralı hüküm sürmüştür. M.Ö.1500'lerden sonra Hitit devlet sisteminde önemli değişiklikler olmuş; kralın yetkileri artmış, mutlak bir güç haline gelmiş ve “panku” kaldırılmıştır. Yakındoğu'da bir güç olan Hitit devleti kendisine bağlı krallıklar ve kendisine eşit ülkelerle antlaşmalar yapmıştır. Dünyanın ilk uluslar arası antlaşması Mısır kralı II.Ramses ile Hitit kralı III. Hattuşili arasında imzalanan “Kadeş Antlaşması”dır. Bu antlaşma iki büyük kral tarafından imzalanmış, altın tabletlere yazılmış, Mısır'da tapınak duvarlarına işlenmiştir.

Kraliçelik müessesesi Hattiler'den olduğu gibi alınmıştır. Kraliçenin kral eşi olarak taşıdığı egemen gücünü, kralın ölümünden sonra devam ettirmiştir. Bu özellik tüm Hitit kraliçelerinde olmasa da birkaç hatırı sayılır örnek mevcuttur. Bunlardan III.Hattuşili'nin karısı Puduhepa'nın ayrı bir yeri vardır. Kralla birlikte ülkesini yönetmiş, kralın ölümünden sonra oğlu Tuthalya ile yönetimi devam ettirmiştir. III. Hattuşili döneminde kraliçenin Mısır Firavunu II. Ramses ve onun eşi ile yazıştığını biliyoruz.

Kraliçe, kralla birlikte dini törenlere katılırdı. Aile ferdi Hitit prensleri askeri seferlere katılırlar, devlet idaresini öğrenirler, başrahip olarak da atanırlardı. Ayrıca prensler, kraliyet ailesine mensup olanlar birlikte valiliklerde ve yüksek memuriyetlerde de yer almışlardır. Üst düzey ileri gelenler kralla sadakat yemini ile bağlıydılar ve verdikleri hizmetlerin karşılığında kendilerine toprak bağışlanmıştır.

Hitit sarayında çok sayıda devlet görevlisi ve bürokrat mevcuttur. Metinlerde 600 civarında bürokrat ismi geçmektedir.

Hititler geniş topraklar üzerinde egemenlik sağlamışlar ve kontrolü yürütmek bazen güç olmuştur. Ele geçirilen toprakların kontrolü önceleri kral ailesi üyelerine verilmiştir. Sonraları Hitit etki alanının genişlemesine bağlı olarak soylu ailelerden gelen kumandanlara ve valilere verilmeye başlanmıştır.

Antlaşmada amaçlanan sonsuz barıştır. Ve amaçlanan barış Hitit krallığının sonuna kadar sürmüştür. Günümüz yorumuyla ele alırsak: Dönemin iki emperyalist gücü Yakındoğu'nun veya o zamana göre dünyanın kontrolünü sağlamıştır. Bu antlaşmanın kopyası günümüzde Birleşmiş Milletler Merkezinde toplantı salonunun girişinde duvara asılıdır.

Köklü bir sistemle ülkeyi yöneten ve komşu devletlerle antlaşmalar yapan Hititlerde kentçilik nasıldı ve kentlerini nerelerde nasıl kurmuşlardı? Nasıl bir sanata sahiplerdi nasıl yaşarlardı? gibi sorulara arkeolojik kazılar cevap vermektedir:

Bu sorulara cevap bulmak ve Hitit dünyasını tanıyarak tanımlamak için I. Hattuşili'nin kurduğu ilk başkent Boğazköy'den başlayabiliriz. Çorum İli Boğazkale İlçesi'ndeki Boğazköy/Hattuşa'yı Anadolu'nun ilk merkezi devletin yönetim kenti olarak tanımlayabiliyoruz. Hattuşa, daha önceki Hattuş M.Ö. III. bin yılın güçlü bir Hatti yerel yönetim merkezidir.

Burası Stratejik konumu ile batıya, doğuya ve güneye giden güzergahlara hakim bir noktadır. İlk önce Hatti sonra bir Karum Çağı ekonomik güç merkezi olan Hattuş, öncü kral Anitta tarafından kapatılsa ve lanetlense de söz konusu nitelikleri Hattuşili tarafından yadsınamamıştır. Çünkü kurulacak bir merkezi krallık için en uygun konumdadır. Ayrıca güçlü bir Hatti geçmişi olan kentin başkent yapılması da anlamlıdır.

Bugün Boğazköy'e baktığımızda Hitit arkeolojisinin ve dünyasının birçok özelliğini görebiliriz. Bu bağlamda Boğazköy üzerinden Hitit sanatını, mimarisini ve kültürel özelliklerini inceleyebiliriz.

Anadolu'da ilk merkezi otoriteyi sağlayan Hitit krallığı M.Ö.17. yüzyılda Orta Anadolu platosunda tarih sahnesine çıkmıştır. Hititler hüküm sürdükleri yaklaşık 500 yıl içinde (M.Ö.1650-1150), Anadolu'nun büyük bir kısmını kaplayan, buradan Kıbrıs'a, Mezopotamya'nın kuzeybatısına ve Suriye'ye kadar yayılan büyük bir imparatorluk kurmuşlardır. Anadolu topraklarının tamamı federatif ağırlıklı bir yapı ile yönetilmiştir.

Maraşantiya:
Kızılırmak'ın
O zamanki
Adı

Hatti: M.Ö. 3. Bin Yılda Anadolu'nun En Eski Medeniyeti Olarak Bilinen Hattilerin Ortaya Çıktığı ve Yaşadığı Merkez Coğrafya, Aynı Zamanda Hititlerin İlk Devleti Kurduğu Çekirdek Bölgedir

Kaşka: Dağınık
Grupların Yaşadığı
Hitit'in Kuzey
Bölgesi

Arzava:
Batı Anadolu'da
Bölgesel Krallık
Zaman Zaman
Küçük Krallıkları
da Kontrolü
Altına Almıştır

Azzi Hayasa:
Hititlerin
Evlilik Antlaşmaları
İle Denetlediği
Bölgedir

Mitanni: Fırat'ın
Doğusu ve Güney
Doğusunu Kaplayan
Hurri Kökenli Birleşik
Bir Krallıktır

Aşağı Ülke:
Hitit Metinlerinde
Geçen Bölgesel
Tanım

Günümüzdeki
Kıbrıs Adası,
Hititlerde
Alaşa Ülkedir

Kizzuvatna: Bugün
Çukurova ve Çevresini
Kaplayan Bu Bölge,
Hurri Kökenlidir

Yukarı Ülke:
Hitit Metinlerinde
Geçen Bölgesel
Tanım

Hititler
Her Dönemde
Özellikler
Fırat'ın Batısını
Kontrol Altında
Tutmaya Gayret
Etmışlerdir
Bu Bölge Hitit
Krallığının
Her Mevsim
Ortadoğu'ya
Ekonomik ve
Siyasi Yönden
En Uygun
Açılım
Sağladığı
Yerdir

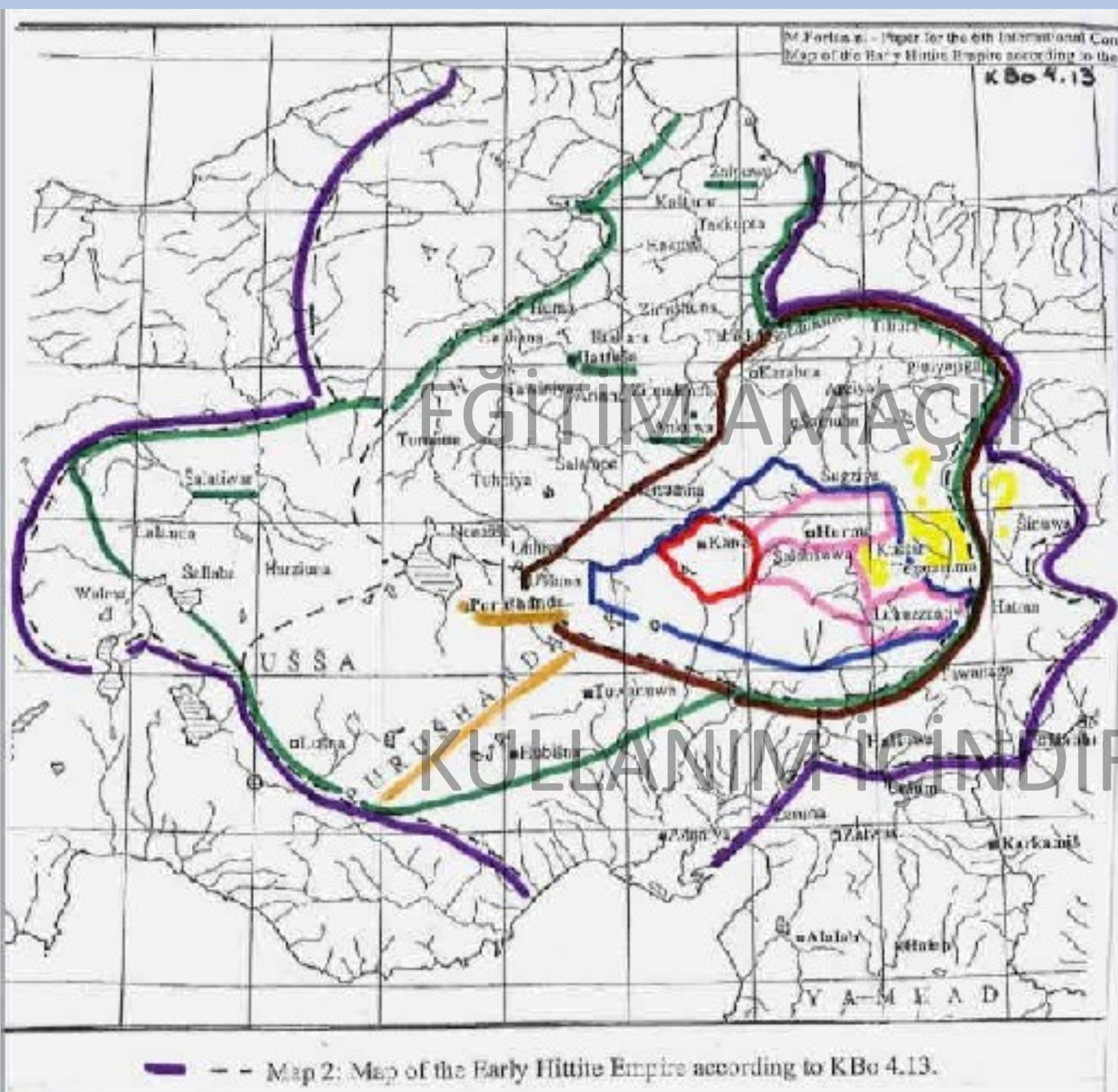
Hitit dilinin Hint-Avrupa dil ailesinin bir alt grubuna dayandırılması nedeniyle Hititlerin Anadolu'ya Boğazlar'dan geldikleri görüşü öne sürülmüştür. Daha çok desteklenen diğer bir görüş ise Hititlerin uzun bir süreç boyunca gruplar halinde Kafkaslar üzerinden geldikleri yönündedir. Bu geliş büyük bir göç halinde olmamış, Anadolu'ya yerleşen gruplar, bu topraklarda yaşamaya başlamış ve Hattilerle kaynaşarak ortak kültürün bir parçası olmuşlardır. Hititler farklı insan gruplarını, farklı inançları ve dilleri bir araya getirme başarısını göstermişlerdir. Bu nedenle oluşturdukları siyasi yapı çok güçlü kalmış, bu yapıyı çok kapsamlı bir hukuk sistemi ile çok yönlü bir inanç sistemi ile pekiştirmişlerdir.

Bu dönemde Anadolu'nun siyasi yapısı, birbirleriyle mücadele halinde olan kralların yönettiği kent devletlerinde siyasi birliği sağlayacak merkezi bir otorite mevcut değildi. Assurlu tüccarlardan önce gelmeden önce Anadolu yazı yoktu. Dolayısıyla bu döneme protohistorik dönem demektedir. M.Ö.2. bin ilk çeyreği ile ilgili bilgilerimiz Assur Ticaret Kolonileri dönemi kaynakları ile sınırlıdır. Bunlarda tüccarların muhasebe bilgileri ve alışveriş sözleşmeleri yer alan Neşa (Kaneş) kenti Hattuşa'nın 124 km. güneyinde bugünkü Kayseri'de Kültepe olarak anılan yerdedir. Burası Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nın (M.Ö. 1945-1735) en önemli Karumlarından (ticaret merkezi) biridir. Kaneş, Assurlu tüccarların oluşturduğu ticaret kolonileri ağının merkezi olmasının yanı sıra, aynı zamanda Hititlerin de ilk başkenti olma özelliğini taşır.

Kültepe (Kaneş/Neşa), Hititler öncesi Anadolu'sunda bölgesel bir krallığın başkentidir. Yine Hititler öncesi başka bir yerel yönetim merkezi olan Kuşşara kenti (Orta Anadolu'da olduğu düşünülmektedir) kralı Pithana krallığının etki alanını Neşa'ya kadar genişletmiştir. Bu dönemde Anadolu bir iç kargaşa içindedir. Sona eren ticaret dönemi sonunda zaten zengin olmayan Anadolu yerleşimlerinde huzursuzluk artmıştır

Düzeni sağlamak adına diğer kentleri ve dolayısıyla kaynakları kontrol altına almak için güçlü kent beyleri harekete geçmiştir. Ve Pithana ile birlikte Kuşara kenti Orta Anadolu'ya hakim olmaya başlamıştır.

Pithana'nın oğlu Anitta ise Orta Anadolu beyliklerini siyasi bir birlik altında toplamaya devam etmiş, başkentini ele geçirdiği Neşa'ya (Bugünkü Kültepe'ye) taşımıştır. Hattuş (Boğazköy) kentini yakıp, yıkmış ve kimsenin orada oturmaması için kenti lanetlemiştir. Yerleşimin devam etmesi istenmeyen kentlerin lanetlenmesi bu dönemde Yakındoğu'da yaygın bir uygulamadır.

Ancak Hititlerin efsanevi kralı Anitta'dan belirli bir süre sonra ismi "Hattuş'lu adam" anlamı taşıyan I. Hattuşili, lanetlenen Boğazköy/Hattuşa'da Hitit krallığını kurmuştur (Hattuş, Hititçe "a" eki alarak Hattuşa olmuştur). Bu ikilemin nedeni henüz bilinmemektedir.

Hititler
Her Dönemde
Özellikler
Fırat'ın Batısını
Kontrol Altında
Tutmaya Gayret
Etmışlerdir
Bu Bölge Hitit
Krallığının
Her Mevsim
Ortadoğu'ya
Ekonomik ve
Siyasi Yönden
En Uygun
Açılım
Sağladığı
Yerdir

COĞRAFYA ASI

EĞİTİM AMAÇLI OLUP KULLANIM HAKKI SAKLIDIR

(Anadolu: Hatti Ülkesi)

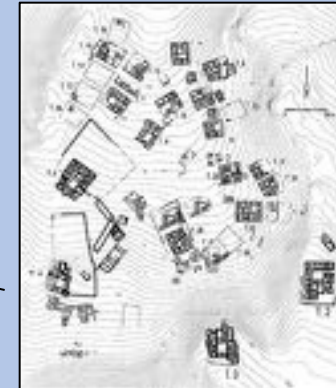
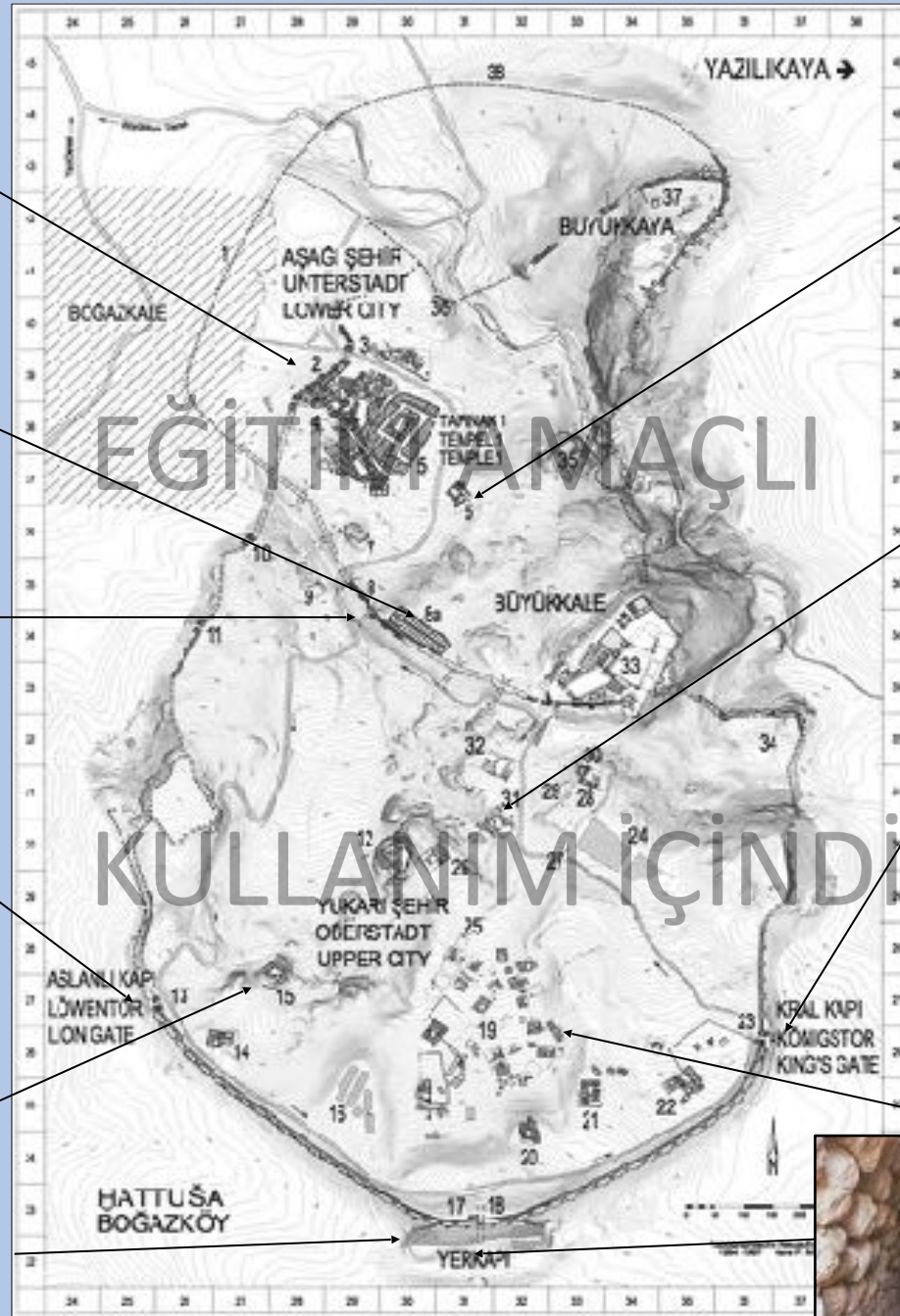
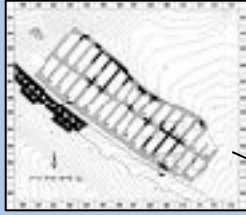
Hittitler Yaşadıkları Ülke İçin Hatti Ülkesi Tanımını Kullanmışlardır.

Çevre Kültürlerde

Mısır'dan Mezopotamya ve Suriye'ye Kadar Olan Coğrafyada

M.Ö. 1. Bin Yıl İçine Kadar Aynı Şekilde Hatti Ülkesi ve Hatti Ülkesi İnsanları

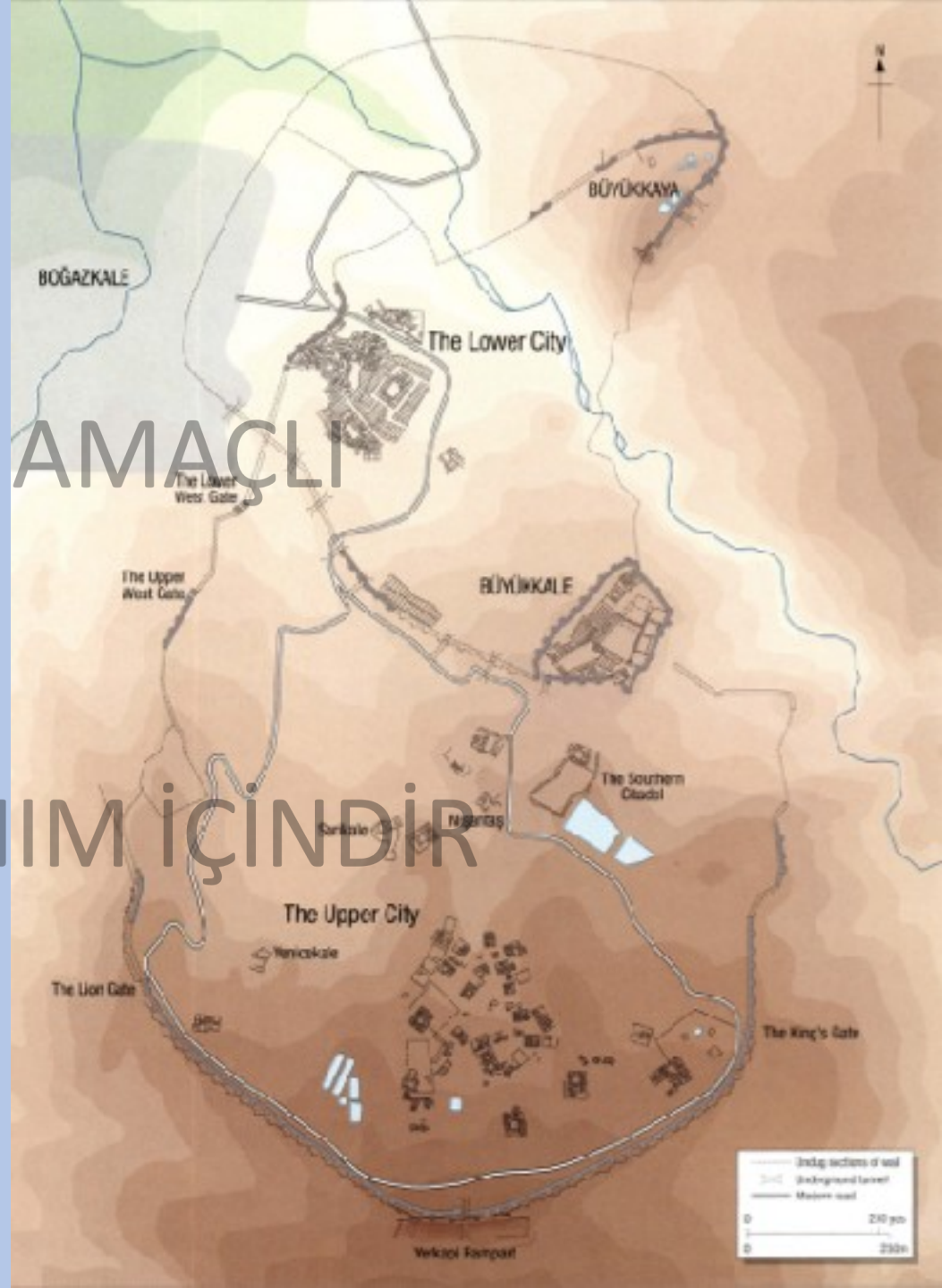
Tanımları Kullanılmıştır.

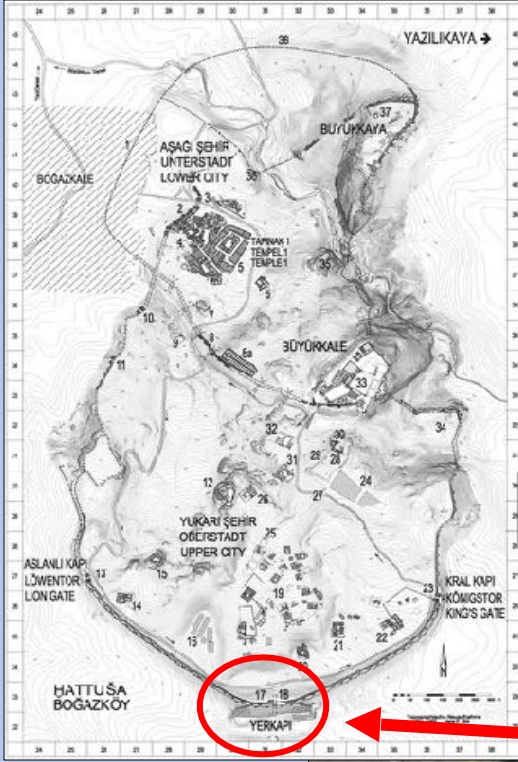
EĞİTİM AMAÇLI

KULLANIM İÇİNDİR

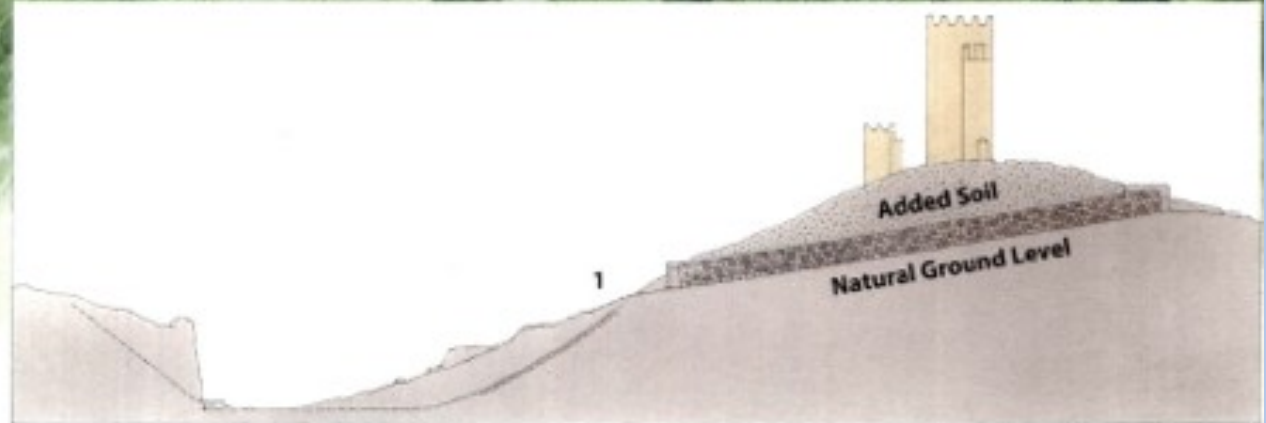
Hattuša aşağı şehir ve yukarı şehir den oluşmuştur. Tapınakların yoğunlaştığı yukarı şehir ile aşağı şehri bir iç sur ayırır. Aşağı kentte I. nolu en büyük tapınak yer alır. Tapınaklar bir Hitit kentinin en önemli yapılarıdır.

Hattuša Yer Kapı

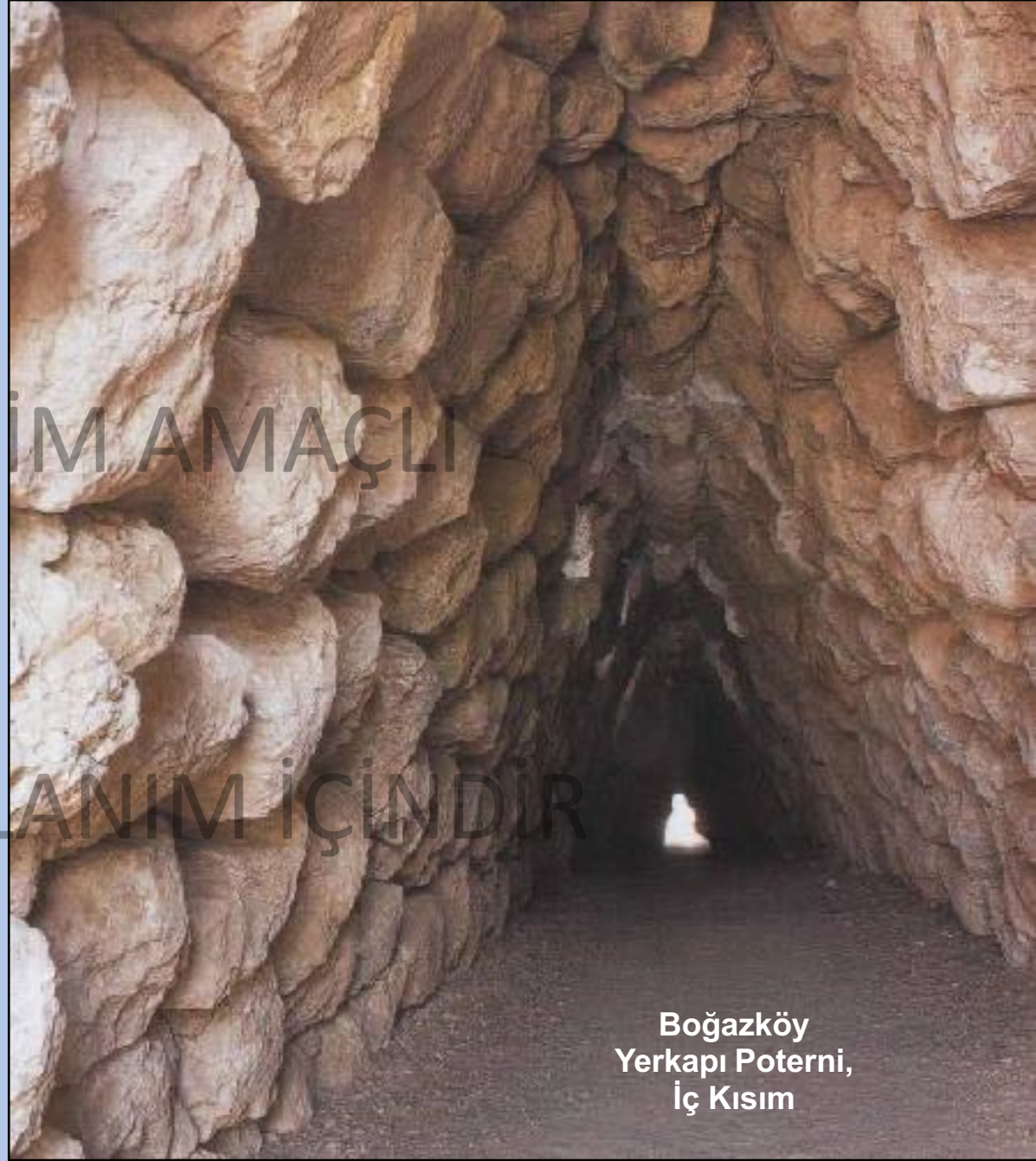
Hattuša'da Yerkapı'nın altından bindirme tekniği ile yapılmış “potern” adı verilen bir alt geçit mevcuttur. Bu diğer Hitit kentlerinde de görülebilen bir mimari özelliktir. Hititlerde kapılar kutsaldır. Kapılar ve çevresinde dini törenler yapılır, kapılar kutsanır ve geceleri kapılar kapatıldıktan sonra mühürlenirdi. Kapıların mühürlerinin kontrolü Hazzanu adı verilen bugünkü karşılığı Belediye Başkanı olan kent yöneticisi tarafından gerçekleştirildi.

EĞİTİM AMAÇLI

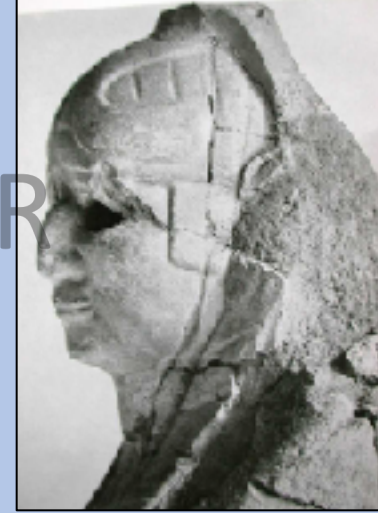
KULLANIM İÇİNDİR

Boğazköy
Yerkapı Poterni,
İç Kısım

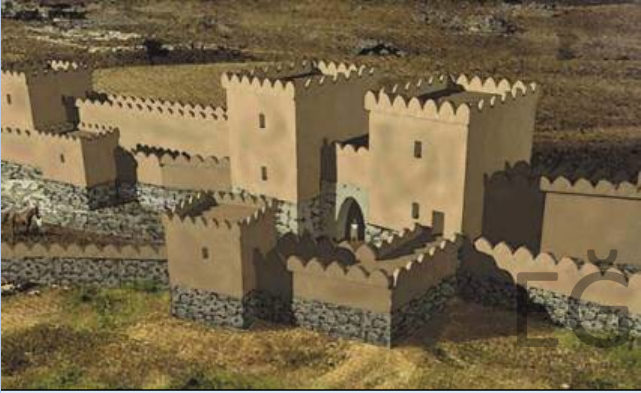
Diğer büyük şehir kapıları gibi bu kapının iki yanında kuleler bulunmaz. Kapı bir kulenin içinden geçer. Sfenksli Kapı adını, kapı pervazlarında bulunan dört Sfenks'ten alır. Sfenksler aslan vücutlu, insan başlı karışık yaratıklardır. Hititler bu karışık yaratık tasvirini, sfenksin kral tasviri olarak gördüğü Mısır'dan almış olabilirler. Ancak Hitit sfenkslerinin yumuşak yüz hatları, Mısır'dakilerin aksine dişi yaratıklar olarak tasvir edildiğini gösterir.

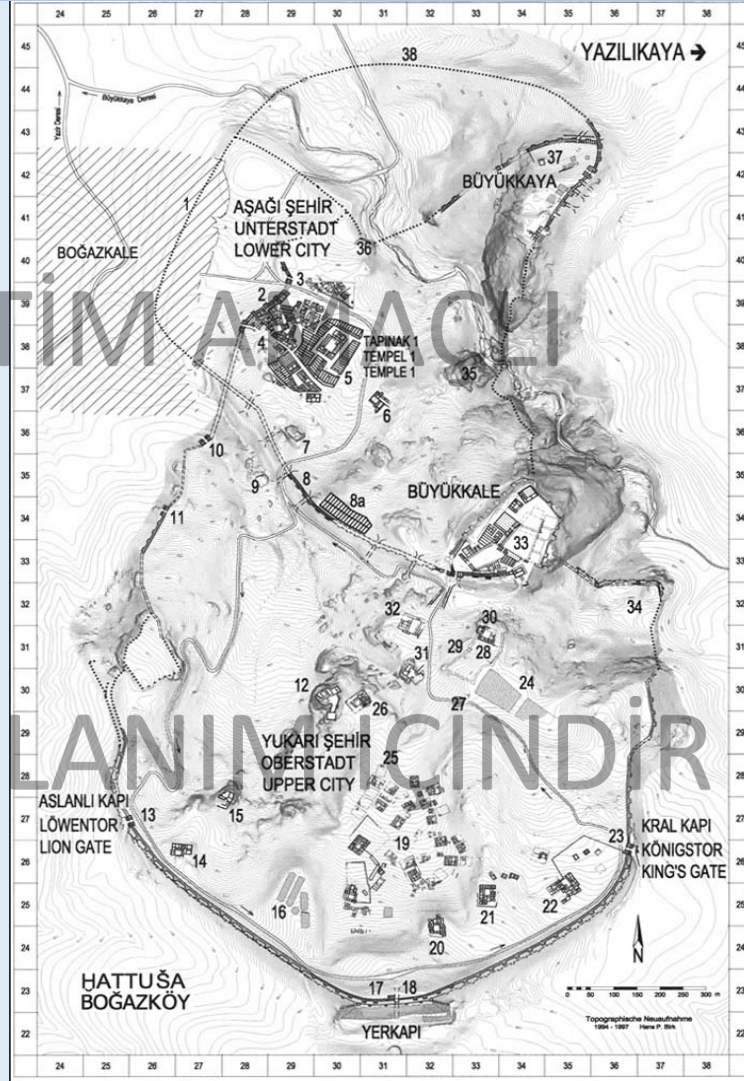
EĞİTİM AMAÇLI

KULLANIM İÇİNDİR

BOĞAZKÖY VE ALACAHÖYÜK SFENKSLERİ

KRAL KAPISI

EĞİTİM AMAÇLI

KULLANIM İÇİNDİR

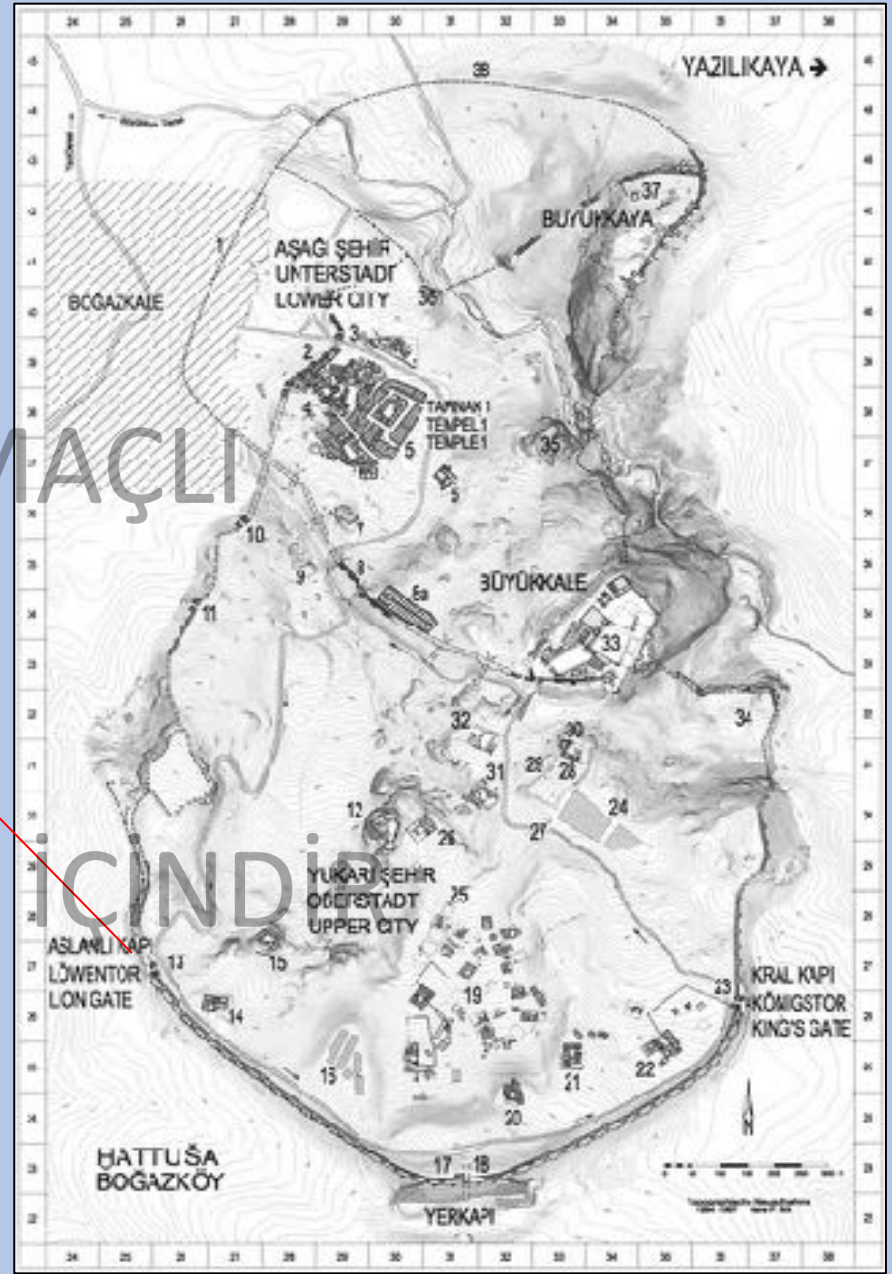
Kral Kapı büyüklüğü ve plan şeması bakımından Aslanlı Kapı'nın tam aynısıdır. Burada da kuleler yaklaşık 10 x 15 metre boyutlarındadır. Tabanda 3,25 metre genişliğindeki, sivri kemerli kapı geçitlerinin yüksekliği 5 metre kadar olmalıydı ve iki kanatlı büyük ahşap kapılarla kapatılıyorlardı. Ön sur yanından ilerleyerek kapı önüne ulaşan yolun dışa bakan yanına da kuleli bir duvar inşa edilmiştir. Böylece nöbetçiler hücum halindeki düşmanı iki yandan kısıp alabiliyorlardı.

Düşmanı mümkün olduğunca asıl kapıdan uzak tutmak amaçlanıyordu; çünkü geçitler her ne kadar ağır ahşap kapılarla kapanıyorsa da koçbaşıyla kırarak ya da yangın çıkarmak suretiyle içeriye girmek mümkün olabilirdi. Kral Kapı'da kabartma bezeme kapının dışında değil, şehre bakan iç tarafındadır. Yüksek kabartma olarak işlenmiş bu figürde bir savaşçı silahlarıyla birlikte betimlenmiştir. **Savaşçının boyu miğferinin ucundan ayak tabanına kadar 2,25 metredir.**

Savaşçı yalnızca zengin bezemeli, kısa bir etek giyer. Geniş kemerinde kabzası hilal biçimli, ucu yukarı dönük kısa bir kılıç takılıdır. Elinde görkemli bir balta tutar. Baltanın ağzı iyice geriye dönüktür ve ense kısmında diken gibi çıkıntıları bulunur. Savaşçının başında büyük yanaklı ve sorguçlu bir miğfer vardır. Uzun saçları omuz üzerinden aşağı dökülür. Miğferin ucundan başlayan şerit dirseğe kadar iner. Miğferin önünde kıvrık bir boynuz yer alır. Miğferdeki boynuzlar tanrı göstergesi olduğundan, kabartma bir tanrı tasviri olarak kabul edilir. **Hava Tanrısı Teşub ile Güneş Tanrıçası Hebat'ın oğlu, aynı zamanda Büyük Kral IV. Tuthalya'nın koruyucu tanrısı Şarrumma olabilir.** IV. Tuthalya burada kendi koruyucu tanrısı adına bir anıt diktirmiş olabilirdi.

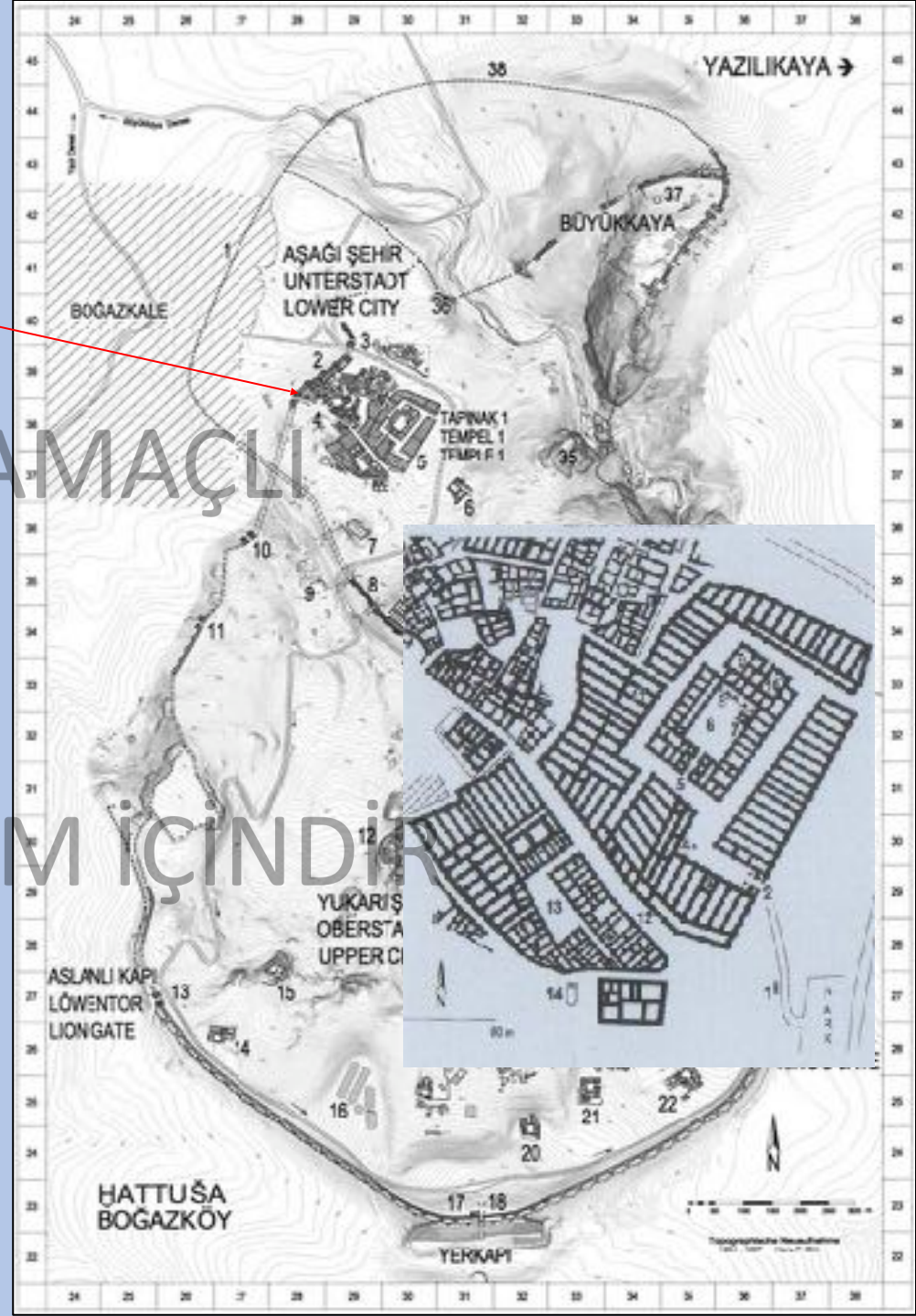

ARSLANLI KAPI

Üstü açık avluyu yüksek duvarlar çevreler. Avlunun tabanı büyük yassı taşlarla döşeliydi. Bugünkü görünümü pek etkileyici olmasa da, yazılı kaynaklardan öğrendiğimize göre dini törenlerin büyük bölümü tapınak avlularında yapılıyordu. Biraz hayal gücü kullanılarak buradaki törenleri gözümüzde canlandırabiliriz: Renkli giysili bir kalabalık, bayraklar, standartlar, müzik ve tütsülerin doldurduğu bir atmosfer. Hitit çiviyazılı tabletlerinde bu tür ayinler ayrıntılı olarak anlatılır.

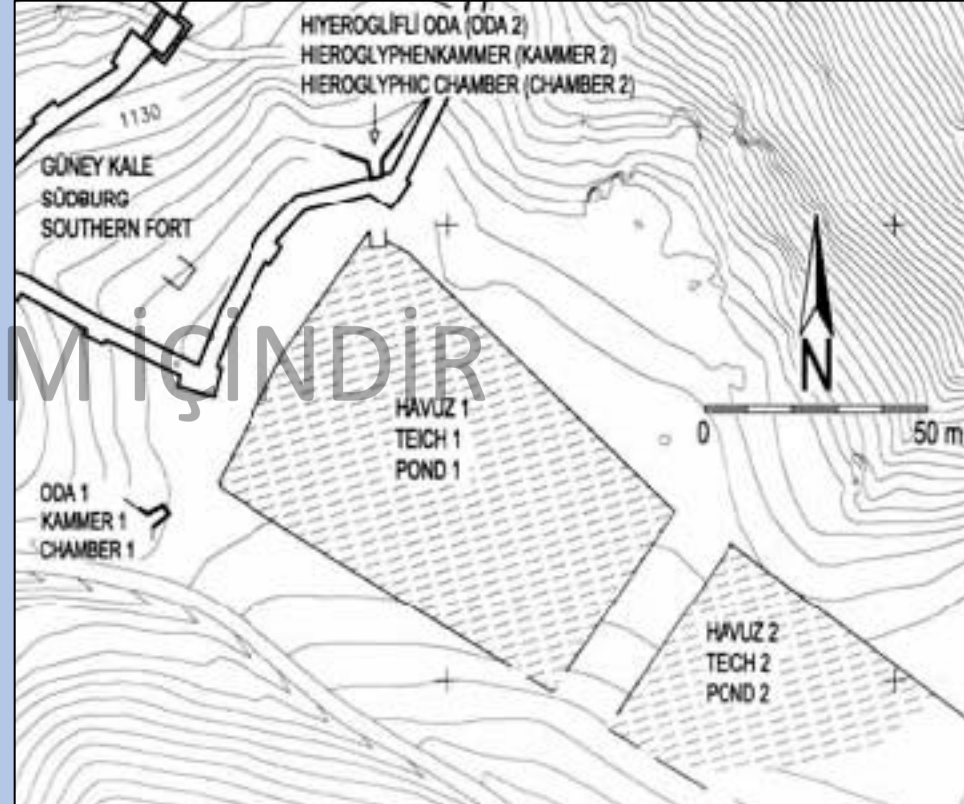

HAVUZLAR

EĞİTİM AMAÇLI

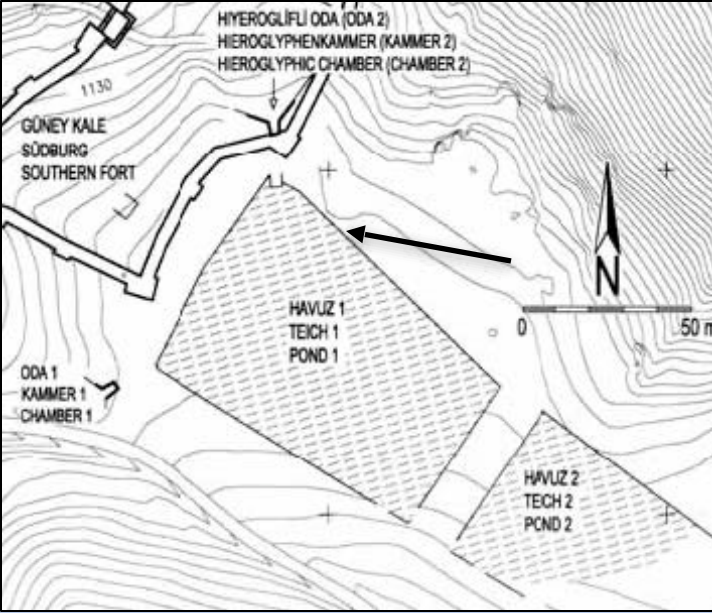
Güney Kale'nin güneydoğusundaki alçak alan üzerinde Hititler iki yapay havuz inşa etmişlerdi. Arazide havuzların boyutları onarılan ve rekonstrüksiyonu yapılan eğimli havuz kenarları ile belirtilmiştir: Havuz 1 yaklaşık 60 x 90 metre ölçülerindedir. Bu havuzun arkasında, güneydoğusundaki Havuz 2 'nin şimdilik yalnızca kuzey köşesi biliniyor; ancak arazinin yapısından bu havuzun da yaklaşık aynı büyüklükte olduğu anlaşılıyor. Havuzlar birbirlerinden 16 metrelik bir setle ayrılmıştı. Havuzların kuzey doğu kenarları ve Havuz 1' in kuzey batı kenarında da setlerle destekleniyordu.

Karşı duvarda altı satırlık Luvi hiyeroglifi ile yazılmış yazıt vardır. Luvi hiyeroglifi Anadolu'da geliştirilmiş bir resim yazısı türüdür ve Mısır hiyeroglifi ile hiçbir ilgisi yoktur . Yazıtın içeriği tümüyle olmasa da büyük ölçüde anlaşılabilmiştir: Büyük Kral II. Şupiluliuma çeşitli tanrıların desteğiyle birçok ülkeyi ve bu arada Tarhuntaşa ülkesini de ele geçirdiğini, yeni şehirler kurduğunu ve çeşitli yerlerde tanrılara kurbanlar verdiğini anlatır. Son cümlede "tanrısal toprak yol" 'dan söz edilir. Hiyeroglif uzmanı D.Hawkins'e göre bu yazıt, odanın işlevini belirten inşa yazıtıdır; yeraltına inen, toprağın altına uzanan bir yol kastedilir. Eğer bu yorum doğruysa, bu odanın kùltte önemli rol oynayan yeraltı dünyasının sembolik girişi olduğu kabul edilebilir.

2 no.lu Oda/ Hieroglifli Oda

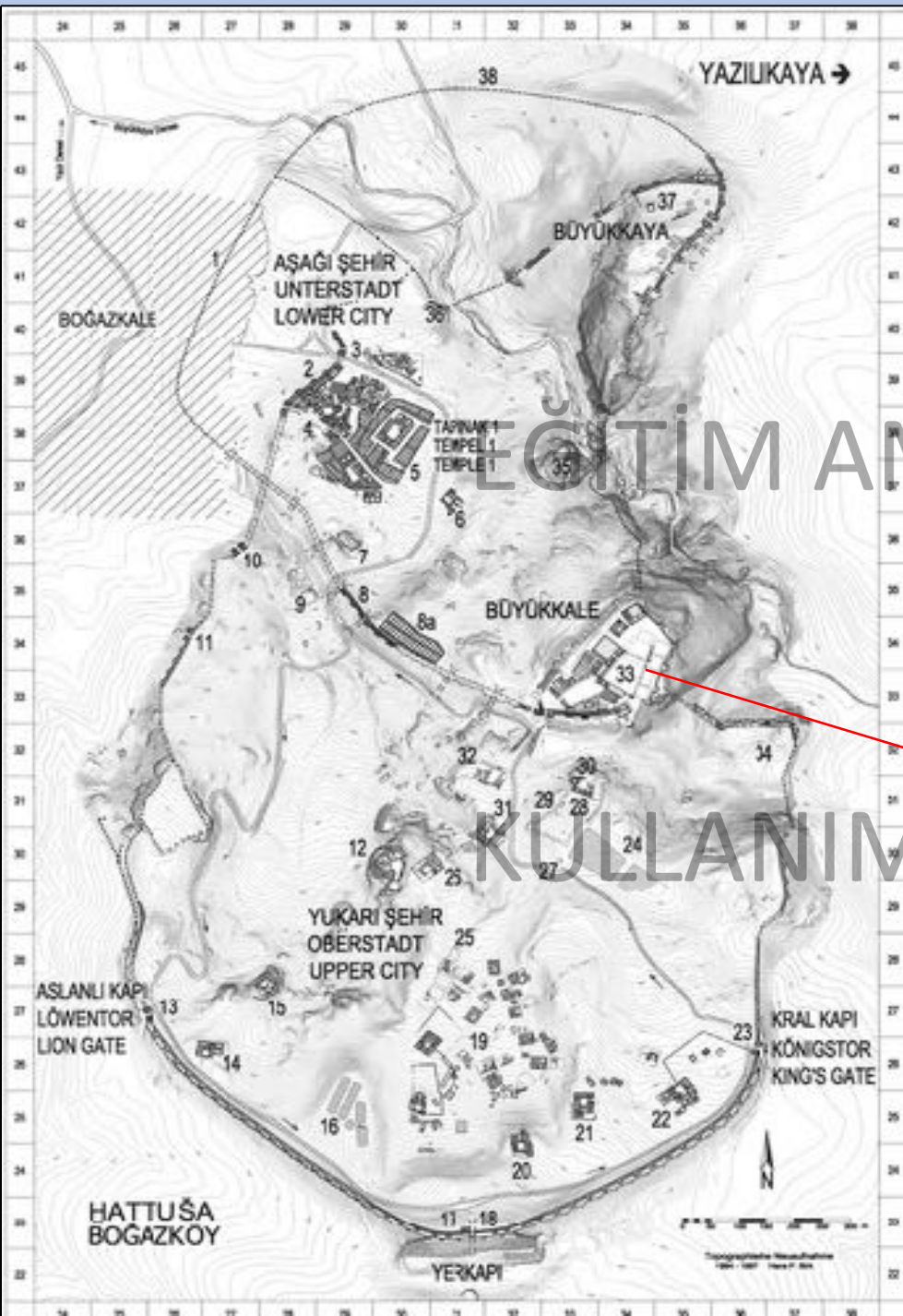

2 NOLU ODA

Ta mamı nı n re konstr üksyonu mümkün olan 2. no.lu Oda'da mükemmel korunagelmış kabartmalar vardır. Arka duvarda uzun mantosu, ucu sivri ve yukarı kalkık ayakkabısı ve sol elindeki güç sembolü olan kıvrık bastonu ile Güneş Tanrısı tasvir edilmiştir. Bu figürün Güneş Tanrısı olduğu başı üzerindeki kanath güneş kursundan anlaşılır.

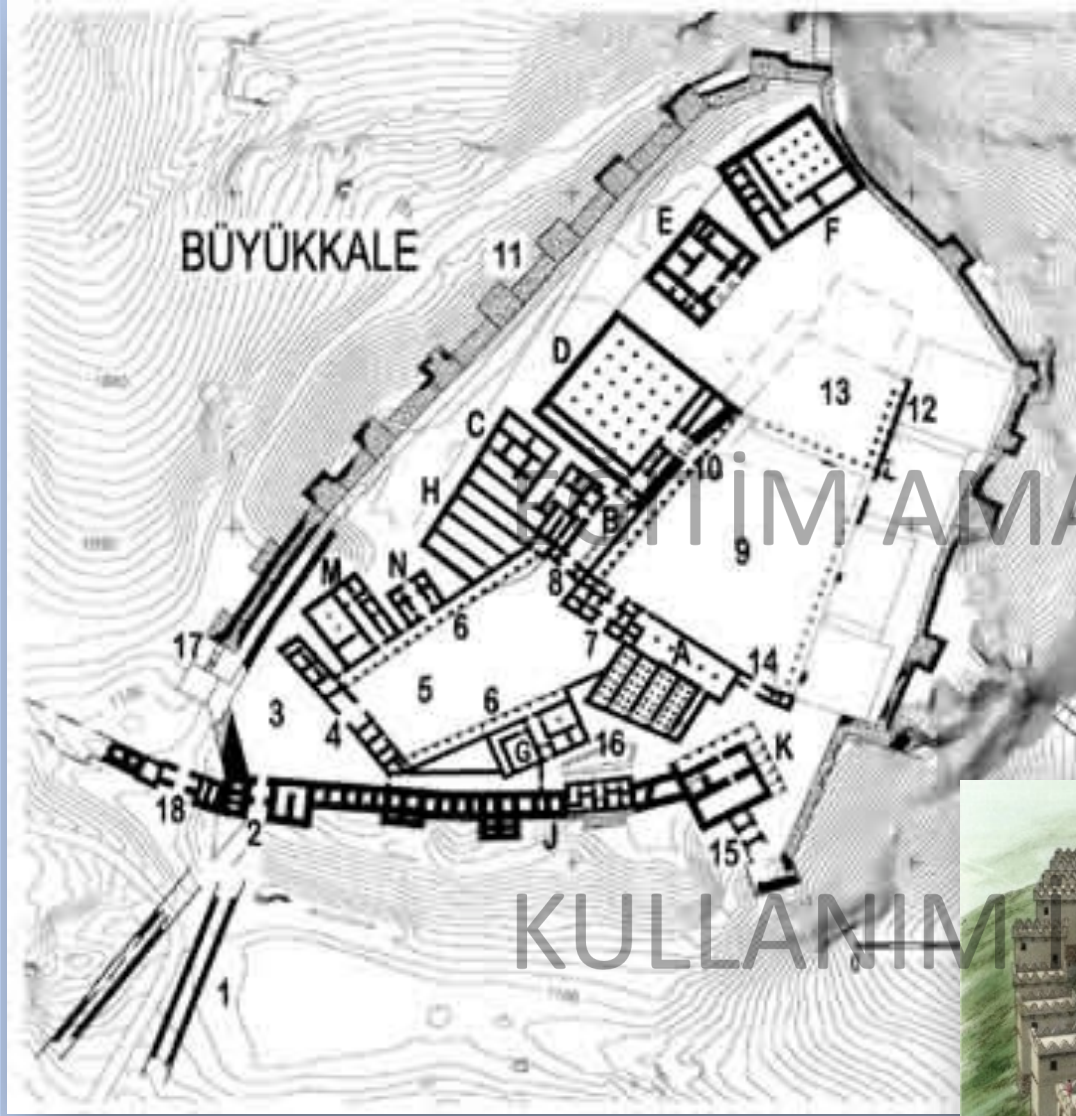
Sağ elinde biraz değiştirilmiş Mısır hayat sembolü Ankh tutan tanrı hayat verici özelliktedir.

Büyükkale kral sarayı yapmak için ideal bir konuma sahiptir. Yaklaşık 250 x 140 metre boyutlarındaki bu az engebeli düzlüğün dört tarafı sarp kayalık yamaçlar ile doğal olarak korunuyordu. MÖ. 3. binin sonlarında, İlk Tunç Çağı'nda burada ilk yerleşim kuruldu. Hititler de burayı zamanla büyük bir surlu kompleks haline dönüştürdüler. Daha sonra MÖ. 1. binde, Demir Çağ'da "Frigler" ve Helenistik dönem yerleşimcileri de bu konumdan faydalandılar.

Büyük bir viadukt (1) ile güneyden kale kapısına çıkılıyordu. Kral sarayının ana kapısı olan güney kapısının (2) yalnızca doğu tarafı günümüze gelmiştir. Bu kapının da iki kapı geçidi vardır. Dış geçit Aslanlı Kapı gibi aslan kabartmalarıyla bezenmişti. Bu kapıdan geçilerek önce kapı avlusuna (3) giriliyordu. Avlunun ortasından geçen kırmızı renkli yassı taşlarla döşeli bir yol ziyaretçileri sarayın Aşağı Avlu'sunun girişine götürüyordu (4). İnce, uzun Aşağı Avlu (5) farklı büyüklükteki dört avludan ikincisidir. Planda görülebileceği gibi avlu, uzun direkli galerilerle (6) çevriliydi. Avlu çevresinde çeşitli yapılar (M, N, H, G ve A) sıralanmıştı.

Bunların üst düzey saray memurlarının konutları ile Hititlerin "altın mızraklılar" adı verdikleri saray nöbetçi askerlerinin barındığı yapılar olduğu kabul ediliyor. Aşağı Avlu'nun diğer ucundaki bir kapı yapısından (7) geçilerek Orta Avlu'ya ulaşıyordu. Duvarları bugün de ayakta duran kapı yapısının bir merdiven sahanlığı bulunuyordu.

Hitit Sarayı Ve Hitit Kralı

Hititlerde Kral Kavramı

Gal Mesedi

Lu Mes Geştin

EĞİTİM AMAÇLI

KULLANIM İÇİNDİR

Hitit kralı gücünü dünyada kendisine devreden Fırtına tanrısına karşı sorumludur ve tanrının dünyadaki temsilcisidir.

Ayrıca kral, bir başka tanrıyı kendisinin koruyucu tanrısı olarak belirleyebilirdi. Kral, ülkede işlerin yürütülmesine önemli bir yere sahipti. Ayrıca tanrının yeryüzündeki vekilidir, halkın yargıcısıdır, Hitit ordusunun başkomutanıdır. Ordusu ile askeri seferlere çıkar. Aynı zamanda halkın baş rahibidir. Dini törenlere ve festivallere katılmakla ve onları yürütmekle yükümlüdür. Hititlerde adaletin sağlanması için yasalar konulmuştur.

Sarayda anahtar konumdaki görevlilerden bir tanesi Gal Meşedi'dir. Bu görevli kralın güvenliğinden sorumluydu. Kral ailesine yakın bir kişi bu göreve seçilirdi. Bu kişinin başkanlığında bir muhafız grubu kralın güvenliğini sağlardı. Örneğin Kadeş savaşında Hitit kralı olarak yer alan Muvattali'nin kardeşi ünlü III.Hattuşili kral olmadan önce Gal Meşedi makamındadır. Kadeş savaşında da ülkenin kuzey birliklerinin başkomutanı olarak savaşmıştır.

Sarayda kralın diğer görevlilerinden öne çıkan bir tanesi de Lu mes Geştin'dir. Karşılığı şarapçı başı (kahya) dır. Bu çok prestijli bir unvan olup, bu kişi kralın ordusunda başkomutan olarak da görevlendirilirdi. Bunlardan başka çok sayıda görevli ismi metinlerde yer almaktadır. Bunların arasında yer alan Baş Masa-Adamı olmak gururla taşınan bir ünvana sahip olmak demektir. Ayrıca, daha düşük kademelerdeki çok sayıda görevli mevcuttu: Askeri komutanlar, Baş Yazıcılar, Tablet Arşivcileri, Bürokratik Görevliler, Yerli ve Yabancı Kökenli Sağlık Danışmanları, Saray Muhafızları, Aşçılar, İçöğlanları, Haberciler, Temizlikçiler, Zanaatkarlar ve Seyisler gibi görevliler vardı.

Hanedan mensupları, kraliyet ailesine yakın hizmet verenler ve muhafız birliği Hattuşa'da Büyükkale olarak bildiğimiz saray kompleksinde yaşıyordu.

Kral, ülkede işlerin yürütülmesine önemli bir yere sahipti. Ayrıca tanrının yeryüzündeki vekilidir, halkın yargıcısıdır, Hitit ordusunun başkomutanıdır. Ordusu ile askeri seferlere çıkar. Aynı zamanda halkın baş rahibidir. Dini törenlere ve festivallere katılmakla ve onları yürütmekle yükümlüdür.

**HİTİTLERDE
ADALET
KAVRAMI**

EĞİTİM AMAÇLI

KULLANIM İÇİNDİR

Hititlerde toplumsal yapı nasıldı? Bir Hukuk sistemi varmıydı? Yönetim kesimi ve sistemi nasıldı? Sorularına kısa özetlerle cevap verebiliriz.

Hitit dünyasının toplumsal yapısına ilişkin kanıtlar büyük ölçüde üst düzey yönetimin arşivlerine dayanmaktadır. Ayrıca sosyal yapı hakkında yasalardan kısmen de olsa bilgi alınabilmektedir. Eski Hitit krallık dönemine kadar ulaşan yaklaşık 200 maddelik yasalar topluluğunda toplumun her kesimindeki suçlara ilişkin cezalar yer almıştır. Bunların arasında kasıtsız ölüme neden olma, adam kaçıırma, mülke zarar verme, saldırı, mülke zarar verme gibi daha birçok konuda işlenen suçlara verilen cezalar mevcuttur.

Hitit adalet kavramı Őu Őekildedir: Suç iŐleyen iŐlediĐi kiŐiye karşı yasal yükümlülüklerini yerine getirdiğinde adaletin gerekliliklerini yerine getirmiŐ ve cezasını tam demiŐ sayılacaktır. Böylece suçlu tarafından bozulan düzen, denge ve eŐitliĐin yeniden kurulması sağlanacaktır.

Hitit adli hiyerarşik yapısı içinde Lu DUGUD nvanı taşıyan görevliler mevcuttu. Bu nvanın karşılığı “ileri gelen, sulh yargıcı” olarak tanımlanabilir. Bunlar kral tarafından atanan görevlilerdir ve kral adına yargılama yaparlardı. Kararlarının reddi mümkün değildi. Metinlerdeki bir ifade konu hakkında bilgi verir: “eğer bir kişi kralın kararının reddederse evi bir harabe haline dönecektir”. Kralın yargıcına karşı koymak, kralın otoritesini küçümsemek ve ona meydan okumakla eŐdeĐerde idi.

Sulh yargıçları ne tür davalara bakarlardı ? Yine Hitit metinlerinden bu konu ile ilgili bir bilgi geliyor: Eski bir Hitit metninde bu yargıçların fakirlerin zengin vatandaŐlara karşı Őikyetlerini soruŐturmakla görevli olduğu anlaşılıyor. Burada önemli bir Hitit adalet özelliği ortaya çıkıyor: ZenginliĐe ve statüye bakılmaksızın adalet herkese eşit dağıtılmalıdır.

Yasalardaki cezaların büyük çoğunluğu hırsızlık ve mülke zarar verme eylemleri ile ilişkili olanlardır. Bu suçlara verilen cezalarda tarımsal alanlarla ilgili olanlar önem kazanır. Bir ihmal ya da kötü niyet nedeniyle ekinini, hayvanını veya tarımsal araçlarını kaybeden çiftçinin geçimi zorlaşır. Bu durum Hitit'in toprağa dayalı ekonomisine zarar verir. Cezalar bu durumu engellemek için ağırdır, kurbanın eski durumuna dönebilmesi için suçluya yüklü tazminatlar ödetilir.

Kanunlar ve cezalar hakkında Hitit metinlerinden bilgiler sağlıyoruz. Bu metinleri içeren tabletler arşivlerde ele geçmiştir. Burada bir soru akla geliyor: Hitit dünyasında okuma yazma durumu nedir ve hangi boyuttadır?

Okuryazarlık Hitit toplumundaki en yüksek kademedeki kişilere özgü bir ayrıcalıktı. Bunların arasında katipler farklı bir konuma sahiptiler. Doktorlar ve rahipler bazen katip ünvanı kullanırlardı. Katiplerin güçlü bir eğitim sisteminden geçerek bu ünvanı alıyorlardı. M.Ö.13. yüz yılda Hattuşa Büyük Tapınak'ta 50 civarında katibin görev yaptığını biliyoruz.

Uluslar arası yazışmalarda katipler hazırladıkları krali mektupların altına karşı taraftaki katibin okuması için küçük mesajlar eklediğini biliyoruz. Bir mektupda bir katip karşı taraftan Akat dilinde değil Hititçe yazmasını istemektedir. Bir diğerinde katip karşı taraftaki meslektaşına sağlıklılar dilemektedir. Maşathöyük mektuplarında katip, Hattuşa'da yani Boğazköy'deki ailelerinin ve mallarının kontrol edilmesini istiyor.

M.Ö.13 yüzyıl Puduhepa dönemi mahkeme zabıtları bir “açlık yılı”ndan bahseder. Hitit destanlarında da açlıktan sözedilir. Bunların kronolojik bir sıralamasının yapılması mümkün olamamaktadır.

Hititlerin açlık yıllarında Bu depolar savaş ve kuşatma zamanlarında büyük kentlerin ana besin ihtiyacını karşılıyordu. Ayrıca Anadolu’da belirli periyodlarla ortaya çıkan kurak dönemlerde bu stoklar önem kazanıyordu. Hatta tahılı tükenen Hitit ülkesi dışarıdan yardım alabiliyordu:

a Nil deltasından ve Doğu Akdeniz’den tahıl aldıkları bilinmektedir.

Hitit Mısır barış anlaşmasından (M.Ö.1265) kısa bir süre sonra II.Ramses’in III.Hattuşili’ye gönderdiği bir mektup, gemilerle Hatti’ye yollanan tahıldan söz eder.

Ayrıca Kraliçe Puduhepa da kızının firavunla evlendirilmesi nedeniyle ona çeyiz olarak vereceği köleler, sığır ve koyunlara karşılık, Hatti ülkesinde tahıl bulunmadığı gerekçesini öne sürerek Mısır’dan buğday getirtmeye çalışmaktadır.

Ayrıca, Firavun Merneptah’ın (M.Ö.1224-1214) bir yazıtında M.Ö.1222 yılında, yani Hitit Kralı III.Arnuwanda zamanında Hatti ülkesindeki açlığa karşı Mısır’dan tahıl gönderildiği belirtilmektedir.

Hitit topraklarında küçük veya büyük ölçekli çiftliklerin tarlalarındaki işler için önemli bir işgücüne ihtiyaç vardı. Askeri seferlerde asker ihtiyacı ve veba gibi salgın hastalıklar çalışan insan

gücünü olumsuz yönde etkiliyordu. Örneğin Hitit kralı II. Murşili ünlü veba metninde bu soruna

da değinir: “Ey Tanrılar, ne yaptınız? Vebanın Hatti ülkesine girmesine izin verdiniz ve herkes ölüyor! Şimdi size sunulacak yiyecek ve içkiyi hazırlayacak kimse kalmadı! Ekici ve biçicilerin hepsi öldüğü için tanrının tarlalarını kimse ekmiyor ve biçmiyor. Tanrılara ekmek yapan değirmenci kadınların hepsi öldü!..” şeklinde devam eder.

Hitit ülkesine askeri seferlerle onbinlerce NAM.RA yani esir getirilmektedir. Bir seferinde Hattuşa’ya getirilen 30.000 NAM.RA’dan söz edilir. Bu insanlardan tarlalarda destek işgücü olarak faydalanılmış olmalıdır. Yetiştirilen başlıca ürünler buğday ve arpadır. Ayrıca bezelye, fasulye, soğan, keten, incir, zeytin, üzüm ve elma ayrıca armut ve nar yetiştiriliyordu. Hayvanlardan sığır, domuz, keçi, koyun, at, eşek, köpek ve manda önemlidir.

Hitit dünyasında insanların sosyal yaşamları hakkında yine metinlerden bilgiler alabiliyoruz. Örneğin evlilik anlaşmalarla kayda geçiriliyordu. Anlaşmaya uyulmadığında haksızlığa uğrayan tarafa tazminat ödeniyordu. Boşanma hakkına erkekler olduğu kadar kadınlar da sahipti. Boşanma gerçekleştiğinde çocukların durumu, miras haklarına önem veriliyordu. Kocasını ölen bir kadının geçimini sağlamsına yönelik hükümler mevcuttur. Kendisine bakmayan oğullarını mirastan men etme hakkı kadına yasal olarak verilmiştir. Hitit yasalarında evlilik halinde iki tarafın hak hükümlülüklerini belirleyen çok sayıda madde vardır. Bir kız bir adama söz verdiğinde, söz kesilmeden önce müstakbel damadın müstakbel karısına bir hediye vermesi adeti vardır. İş resmiyete vardığında gelinin ailesine başlık bedeli olarak kusata verilir. Gelinin kendisine de babası tarafından bir çeyiz hediye edilirdi.

Festivallerde tanrılara ekmek kurban edilir. Huzurlarında ekmek kırılır, parçalanırdı. Hitit tasvir sanatında da sunumu yapılan ekmeğin baş hizasında tutulduğu görülmektedir.

Üzüm memleketi olan Anadolu'da Hitit döneminde de şarap üretiliyordu. Arazi bağış belgelerinde üzüm bağları sıkça geçmektedir. Hitit döneminde de şarap çeşitleri mevcuttur: Genç (şıra), iyi, saf, tatlı ve ekşi gibi. Tatlı şarap, bal katılarak içilen şaraptır. Ayrıca, sulandırılmış bal ile de bir tür şarap üretiliyordu. Tahıldan bira da üretiliyordu. Gelişmiş bira kültürü vardı ve bira hastalıkların tedavisinde kullanılıyordu. En az beş çeşit biranın Hitit dünyasında bilindiğini söyleyebiliriz. En basit olanı süzülmemiş biraydı ve tortunun ağza gelmemesi için bir kamışla içilirdi. Daha kaliteli iki bira çeşidi asker karavanasına eklenirdi. En kaliteli biraya "sessar" denirdi. Bu bira süzülmüş ve alkol oranı yüksek bir bira idi ve metinlerde şarapla birlikte anılıyordu.

Dini törenlerdeki kullanımı ve tanrılara sunumu dışında, bira ve şarabın Hitit insanı tarafından sevilerek tüketildiğini söyleyebiliriz.